

פסחים יד

משה שווערד

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף יד עמוד א

הקדמה לסוגיא דר"ח סגן הכהנים

נדון הסוגיא אי שרי לטמא קדשים או תרומה שנטמאו בטומאה פחותה ממה שבא לטמאותם עכשיו ויסוד הדין אינו משום שאין מפסידן כיון שהם טמאים ומופסדים כבר, אלא דין חדש איכא בהא דילפינן ממשמרת תרומותי שאסור לטמא תרומה וקדשים ואינו משום שמפסידן אלא איסור מגזה"כ שלא לטמאותם. וכן מוכח ממה שנסתפקו תוס' (לעיל י"ג ע"א ד"ה ושורפים) אם יש איסור מה"ת להפסיד טהרות, מ"מ לטמא ודאי שאסור מה"ת הרי שדין טומאה אינו מחמת שמפסידן. ובזה הנידון אי שרי להוסיף טומאה חמורה על טומאה שבהם, אף על פי שאין נפק"מ בדין דאחר שנטמאו צריך לשורפם בין בטומאה שבהם בין בטומאה חמורה שיוסיף עליהם, מ"מ עצם הטומאה היא פגם והוזהרנו בקרא דמשמרת שלא לטמא.

ונראה לקרב הענין שטומאה היא פגם בעצם גם בלא נפק"מ בדין בדרך אגב, דהנה בחולין פ"ח ע"ב אמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצוות, אפר פרה ועפר סוטה, ומקשי הש"ס ולחשוב נמי עפר כיסוי הדם, ומשני התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא. מבואר דבהא דאמר רבא, איכא הנאה מלבד המצוה, וגבי סוטה מבואר דכיון שקינא לה ונסתרה ואסרתה תורה וגם אם היא טהורה נחשבת טמאה, וע"י עפר שמערב במים ושיתה נטהרת לבעלה ובזה הוי הנאה וגבי טומאה נמי כיון שנטמא ויכול להטהר ע"י אפר פרה אדומה הוי הנאה.

וקשה דהא אמרינן בניזיר ס"א ע"ב דעכו"ם אינם מקבלים טומאה ממת דדרשינן והזהו הטהור על הטמא כל שיש לו טהרה יש לו טומאה וכל שאין לו טהרה אין לו טומאה, ועכו"ם אינם מקבלים הזאה כדדרשינן ביבמות ע"א ע"ב דכתיב בהזאת אפר פרה אדומה בני ישראל ולא עכו"ם. ומעתה יש להקשות מה קיבלו בני ישראל שכר בזכות אברהם אבינו שנטהרים באפר פרה אדומה הרי אם לא היתה טהרה שלא היה נאמר פרשת בני"י בהזאת אפר פרה הרי ממילא לא היתה טומאה, ומה הנאה בכך שנטמאים ויכולים להטהר, ואדרבה הרי עדיף שלא יטמאו מלכתחילה ולא יוצרכו ליטהר בהזאה. (כן הוקשה לי מעודי ואח"כ מצאתי שעומדים בזה).

ומבואר דטומאה הוא פגם בעצם וגם אם אין לו נפק"מ בדין כמו בעכו"ם שאינו מקבל טומאה ואינו גם מעביר הטומאה לאדם או דבר אחר מ"מ הוא טמא בלי נפק"מ לדינא. וזה השכר לבני ישראל שיוכלו להטהר מהטומאה להסירה כאילו לא נטמאו כלל. (עי' מ"ש בסוטה דף י"ז ע"א ובחולין דף פ"ח ע"ב) וזה נידון הסוגיא דאין היתר להוסיף טומאה על קדשים ותרומה טמאים. דעצם הוספת טומאה הוי פגם יותר ואפשר שנאסר בדין משמרת.

2. רש"י מסכת פסחים דף יד עמוד א

משנה. מימיהם של כהנים – [1] הכא נקט לה משום סיפא, דקתני: מדבריהן למדנו ששורפין תרומה כו'.

3. רמב"ם על משנה מסכת פסחים פרק א משנה ו

[2] והוא ענין זה כאן כיון שדובר בשתי חלות פסולות מלחמי תודה שהן קדשים ונשרפות.

4. צ"ח מסכת פסחים דף יד עמוד א

(ב) כתב הרמב"ם בפירוש המשנה ומה שנמשך ענין זה לכאן לפי שדברנו משתי חלות פסולות של תודה שהם קדשים ונשרפין, עכ"ל. הנה רש"י פירש במשנתנו ששייך כאן משום סיפא דאמר ר"מ מדבריהם למדנו. ולומר שהרמב"ם מייאן בטעם זה. [1] משום דרשב"ל משום בר קפרא ורב נחמן קאמרי מדבריהם היינו מדברי ר' אליעזר ור' יהושע, וא"כ למה נשנית כאן. אלא שהרמב"ם עצמו בפירוש המשנה מפרש משנתנו כאוקימתא דר' רימיה, ור"מ ור"י לשיטתייהו, ומדבריהם מדברי ר' חנינא סגן הכהנים. ואולי אעפ"כ רצה ליתן טעם גם למאן

דמפרש מדבריהם היינו מדברי ר' אליעזר ור' יהושע. [2] ועוד נלע"ד, דהא ודאי לא שייך למימר מדבריהם למדנו אלא לר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה, דאי לרבנן דאמרי השבתו בכל דבר, אף אם נימא דגם לרבנן רשאי לשורפו ודלא כמג"א בריש סימן תמ"ה, מ"מ עכ"פ אי אפשר ללמוד מדברי ר' חנינא סגן הכהנים דמיירי בקדשים שעל כרחך צריך לשרפם ויש הפסד עצים לכך לא נמנעו, אבל חמץ שיכול להשביטו בכל דבר וליכא הפסד עצים מנ"ל שמותר לגרום לו טומאה. אלא ודאי דלא שייך דברי ר' חנינא סגן הכהנים אלא לר' יהודה דסבר אין ביעור חמץ אלא שריפה. ומה דקאמר ר' יוחנן לקמן [ט"ו ע"ב] בשבע דברי הכל שורפין, לא מדברי ר' חנינא סגן הכהנים יליף אלא מסברא דאיסור תורה אין לך טומאה גדולה מזו, וסובר ג"כ מסברא דבשל תורה מותר לקלקל יותר בלא הפסד. וא"כ דלא שייך דברי ר"מ שאמר מדבריהם למדנו אלא לר' יהודה, היה לו לרבינו הקדוש לסדר משנה זו בפרק כל שעה [כ"א ע"א] לאחר ששנה פלוגתא דר' יהודה וחכמים במה הוא ביעור חמץ, ולכן יהיב הרמב"ם טעם הסידור שרצה לסמכו למה ששינינו לעיל בחלת של תודה.

5. פני יהושע מסכת פסחים דף יד עמוד א

שם מלשרוף את הבשר שנטמא באב הטומאה עם בשר שנטמא בולד הטומאה. ומקשה בירושלמי לרבי יוחנן דמפרש מילתא דר"ש התם באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא מאי רבותא איכא בהא דהא לב"ה שורפין קדשים טהורין עם הטמאים כו' ומשני דלב"ש איצטריך כו', וכוונת הירושלמי ודאי דהאי טהורה דב"ה היינו פיגול ונותר כדאיתא לקמן בתלמודא דידן (דף ט"ו ע"ב) דמייתי ברייתא הפיגול והנותר והטמא ב"ש אומרים אין שורפין כאחת וב"ה אומרים שורפין כאחת והיינו קושיית הירושלמי מאי איריא טמא וטמא אפילו איסור וטומאה דאורייתא נמי שורפין לב"ה, אלא בהא דמשני בירושלמי דלב"ש איצטריך לא ידעתי לפרשו דמלבד דשינויא דחיקא היא דהא קיי"ל ב"ש במקום ב"ה אינו משנה אלא דקשה יותר בהא דמייתי לכולה מתניתין דהכא דר"ח ודר"ע במסכת עדות שהעידו כן ר"ח ור"ע וא"כ עדות זו למה כיון דבאיסור וטומאה קיי"ל כב"ה, ונראה דוחק לומר דעיקר עדותו של ר"ח סגן הכהנים במאי דאמר ששורפין שניהם במקום אחד כר"ע דמסכת שקלים ולאפוקי מאינך תנאי דפליגי עליה דהא קתני בהדיא אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו ומייתי עלה דהוסיף ר"ע אלמא דעיקר העדות לענין תוספת טומאה איירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא:

6. פני יהושע מסכת פסחים דף יד עמוד א

במשנה ר' חנינא סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר כו'. ונראה לכאורה דמשנה זו בשיטתו של ר"ע בסוף מסכת שקלים [פ"ח מ"ו] נשנית דהתם פליגי בית שמאי ובית הלל ור"א ור"ע, דלבית שמאי שורפין הכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ ולבית הלל הכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים ולר"א נטמא באב הטומאה שורפין בחוץ ובולד הטומאה שורפין בפנים ולר"ע במקום טומאתו שם שריפתו, וא"כ לפי"ז עדות של ר"ח אליבא דר"א לא משכחת ליה כלל דהא לדידיה לעולם אין שורפין נטמא באב הטומאה ונטמא בולד במקום אחד אלא זה בפנים וזה בחוץ ולב"ה נמי נהי דמשכחת לה דשורפין אותן כאחד כשנטמאו בחוץ מ"מ בקדשי קדשים ודאי לא משכחת ליה דכיון שיצא לחוץ הא איפסלא ביוצא ואי בשלמים דקדשים קלים נינהו א"כ מאי לא נמנעו הכהנים דקאמר דהא שלמים דבעלים נינהו ובישראל ודאי שכיח טומאה טפי כדאמרינן בעלמא דכהנים זריזין הן וטפי ליה למינקט בישראל אבל לר"ע מתוקמא שפיר טובא כשנטמאו שניהם בפנים. ואף דבאמת אין זו קושיא כ"כ ואפשר כב"ה נמי מתוקמא הא דנקיט לא נמנעו הכהנים היינו משום דאינהו בקיאים בדיני טומאה בשריפת קדשים טפי, אלא דעם כל זה אפשר ליישב בזה שיטת הרמב"ם שפסק (בפרק י"ט מהל' פסולי המוקדשים ה"ו) כר"ע לא נתבאר הטעם דהא בעלמא היכא דפליגי ר"ע וב"ה קי"ל הלכה כב"ה כדאיתא בסוף פרק המפקיד [מ"ג ע"ב] גבי שולח יד בפקדון ובברכות פרק מי שמתו [כ"ג ע"א] לענין הרוצה ליכנס בבהכ"ס ותפילין בידו עי"ש ובחידושינו שם וכן במסכתא דאהלות (בפ"ה מ"א) תנור שעינו קמורה לחוץ פסק הרמב"ם ז"ל גופא כב"ה לקולא לגבי דר"ע עי"ש, ואם כן למה פסק כאן כר"ע, ולמאי דפרישית אתי שפיר כיון דפשטא דלישנא בעדות דר"ח סג"ה משמע כר"ע ועוד אבאר בזה בסוגיות הבאות לפנינו ואבאר גם כן דאפילו לר"א דשקלים נמי משכחת שפיר לעדותו של ר"ח ועיין בסמוך:

7. פני שלמה מסכת פסחים דף יד עמוד א

סוגיא דר"ח סגן הכהנים. מתני' ר"ח סגן הכהנים אמר מימיהם של כהנים לא נמנעו וכו'. וילד"ק למה שינה כאן הלכה זו מכל עדיות דמתני' דאמר בלשון לא נמנעו, למה לא תני כמו באידך דמס' עדיות [פ"ב מ"א] העיד ר"ח סגן הכהנים, ששורפין בשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה וכו'. וע"ק למה נקט דוקא בשר דהא איכא נמי לחם של מנחות, והו"ל למנקט סתם קדשים.

ונלפענ"ד לתרץ, דהנה הרמב"ם פ' י"ט מה' פסולי המוקדשין ה' וי"ו כתב וז"ל, בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים שורפין אותו בפנים, ואם נטמא בחוץ שורפין אותו בחוץ, בין שנטמא באב הטומאה ובין שנטמא בולד הטומאה וכו'. וכתב הכ"מ, דפלוגתא היא במס' שקלים [פ"ח ה"ג] ופסק כר"ע. והקשה הפ"י כיון דלב"ה הכל שורפין בחוץ, חוץ ממה שנטמא בולד הטומאה בפנים, א"כ למה לא פסק כב"ה. ותירץ דמתני' דהכא מסייע ליה, כיון דהעיד ר' חנינא סגן הכהנים ששורפין בשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה, ע"כ כר"ע ס"ל, דאל"כ לא משכחת ליה ששורפין בהדי כיון שזה שריפתו בחוץ וזה שריפתו בפנים ע"כ. וק"ל לפ"ז על ר"א דהתם [שקלים שם] דס"ל, דלא אזלינן בתר מקום טומאתו אלא כל אב הטומאה בחוץ, ומולד הטומאה בפנים, א"כ היכי יכול לחלוק על עדותו של ר"ח סה"כ דכל עדות הלכתא היא.

לכן נ"ל דודאי ר"א ור"ע לא נחלקו על ב"ש וב"ה, אלא ס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי, וממתני' דהכא אין ראיה, דהכא איירי בקדשים קלים, ופלוגתא דב"ש וב"ה ור"א ור"ע במס' שקלים [שם] הו"ל בבשר קדשי קדשים ולפ"ז א"ש דלא נקט סתם קדשים דלהוי נמי בכלל שירי מנחות, משום דכל המנחות קדשי קדשים הן, אבל בשר משכחת לה בקדשים קלים וגבי כהנים, כגון בחזה ושוק של שלמים, ושל תודה, והבכור שנאכל לכהנים ומש"ה נקט בשר, וה"ק מימיהן של כהנים לא נמנעו מלשרוף בשר שנטמא באב הטומאה עם בשר שנטמא בולד הטומאה אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו, פירוש דמשום זה שיהיה מוסיף טומאה לא נמנעו מלשרוף כאחת, אבל אם היה מניעה אחרת כגון שזה שריפתו בחוץ וזה שריפתו בפנים, בהא לא קא מיירי, ומש"ה נקט לשון לא נמנעו.

8. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף יד עמוד א

דין שריפת נותר חלוק משריפת חמץ

אולם הרמב"ם בפיה"מ כתב ומה שנמשך זה הענין בכאן לפי שדברנו בשתי חלות פסולות מלאה תודה שהם קדשים ונשרפים... ובאמת דין שריפתם שונה זמ"ז לגמרי שחמץ דינו לכלותו ולבערו מן העולם בדרך השלילי שלכך חמץ השבתתו בכל דבר בשעת ביעורו ונותר דין ביעורו הוי קיומי לקיים בו מצות שריפה, ועוד נתייחד בדינו שקדשי קדשים שיצאו או נטמאו נשרפים מעצי המערכה ודוקא בעזרה במקום הקודש וקק"ל בכל העיר כדלקמן פ"א ע"ב (ועמש"ש) ואם היה הדין לבערם כבחמץ ודאי אין נפק"מ היכן מבערם, וכמו"כ חמץ שריפתו בין ביום ובין בלילה ומשא"כ נותר שריפתו רק ביום. וע"כ דדין ביעור בנותר דין אחר הוא דמלבד דין ביעורו מן העולם יש בו דין חיובי של מצות ביעור בפנ"ע ואופן מסויים לעשותו. והיינו טעמא, דבנותר נתחייב בשריפתו מצד המ"ע לתקן הלאו של נותר דלהנתל"ע הוי וא"ז סילוק כילוי והשבתה בעלמא אלא תיקון הלאו.

וכיון שכן הרי לא ידעינן באותם לחמי תודה ששורף משום נותר אם יכול גם בהם לשרוף טומאה קלה עם טומאה חמורה, וקמ"ל מתני' דלאו דוקא בנטמאו קדשים יכול לשרופם טומאה חמורה עם טומאה קלה אלא אף בחיוב שריפה משום נותר, ולהכי הסמיך רבנו הקדוש מתני' דר"ח סגן הכהנים, למשנה דלחמי תודה שהיו שורפים בערב פסח משום נותר. והיינו דכל נותר טמא מדרבנן וכדתנן לקמן ק"כ ע"ב דפגול ונותר מטמא את הידים, וקמ"ל דשרי לשרופם עם טומאה מה"ת כיון שכבר חל בהם דין טומאה אף על פי שטומאתם מדרבנן. וכדלהלן ט"ו ע"ב שהפיגול נותר והטמא נשרפים כאחת, עמש"ש.

9. רש"י פסחים דף יד/א

מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח - עם זמן הביעור, דהואיל והולכת לאיבוד אף הטהורה, ואסורה מדאורייתא לא חיישינן לשמירתה, ואף על גב שמוזהרין אנו לשומרה בטהרה, דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי:

10. קובץ שעורים פסחים אות סו

ובדברי רש"י הנ"ל דהאיסור הוא משום דכתיב משמרת ואיכא למ"ד דאסור להוסיף טומאה על טומאה, הנה אם נאמר דקרא דמשמר' קאי לכל הפסד קדשים ולא לענין טומאה גרידא, א"כ הא דאסור לטמאות האיסור הוא מפני שעל ידי הטומאה מפסידן ואין האיסור מפני הטומאה מצ"ע אלא מפני הפסד, ותיקשי במוסיף טומאה על

טומאה הא ליכא פסידא מתוספת טומאה זו אבל אם נפרש דקרא דמשמרת לא קאי רק לענין טומאה ולא לענין שאר הפסד והאיסור הוא משום טומאה מצ"ע ולא משום הפסד, י"ל דגם תוספת טומאה אסור, ומלשון תוס' לעיל י"ג ד"ה ושורפין משמע דלא ברירא להו בזה.

11. תוספות מסכת פסחים דף יד עמוד א

דאיכא משקין בהדי בשר – [1] מכאן מדקדק ריב"א דמשקין מטמא בפחות מרביעית דסתם משקין דבהדי בשר לית בהן רביעית ולקמן (דף יז:): נמי אמרו גבי מים אבל פחות מרביעית טמאים והא דאמר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לא. ושם) גבי יין נסך דמטמא טומאת משקין ברביעית ובפ"ב דנדה (דף יט:): גבי דם הירוק ובכמה דוכתין אומר ריב"א דבפסול גוייה איירי דשיעורו ברביעית כדאמר במעילה בפרק קדשי מזבח (דף יז:): דכל המשקים מצטרפין לפסול הגוייה ברביעית [2] ור"י מפרש דהא דבעינן רביעית היינו בהנך דעיקר טומאה לאו דאורייתא כגון סתם יין כותים ודם הירוק דאפי' ביתר מרביעית לא מטמא מדאורייתא אבל שאר משקין מדאורייתא בכל שהוא [3] ור"ת אומר דמדאורייתא בעינן רביעית לטמא אחרים אבל מדרבנן מטמא אחרים בכל שהוא ולפי"ז צ"ל דהשתא לא מסיק אדעתיה שאוכל יטמא אוכל אפילו מדרבנן מדאיצטריך לאוקמא במשקין ומדרבנן ולא מוקי כמסקנא דאוכל מטמא אוכל מדרבנן ואף על גב דאין אוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן מכל מקום משכחנא שלישי ע"י עצים ולבונה או על ידי משקין דאכתי לא גזרו דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה.

12. תוספות חולין דף פז/ב

כל משקה המת טהורין - ... [4] וי"ל דתרומה וקדשים מטמו בפחות מרביעית ודוקא לחולין הוא דבי רביעית:

13. שפת אמת מסכת פסחים דף יד עמוד א

בד"ה דאיכא משקה מכאן מדקדק ריב"א דמשקין מטמאים בפחות מרביעית לכאורה נראה דגם אי בחולין אין מטמאין מ"מ בקדשים שפיר מוכח מקרא דוהבשר א"י בכל טמא וכ"ש משקה טמא דג"כ בכלל כל טמא הוא אח"כ ראיתי בתוס' חולין (פ"ז ב) שכתבו דתרומה וקדשים מטמי בפחות מרביעית ומ"ש התוס' ובפ"ב דנדה גבי דם הירוק כו' נראה דט"ס הוא כי לא נמצא שם כלום מזה וצ"ל בנדה (נ"ה) גבי הנך דחשיב התם חלב אשה ושאר משקין דמטמאין ברביעית ע"ש וכן הוא בתוס' חולין הנ"ל ובכריתות (י"ג) ע"ש:

14. מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף יד עמוד א

אלא לרבינא דאמר מקרא מלא דבר הכתוב. וקרא דוהבשר לאוכל מטמא משקה ומשקה אוכל מוקמינן ליה אף על גב דאינו מטמא בחולין. א"כ היכי משכחת ליה בשר יטמא בשר. ומשני דאיכא משקין בהדי בשר עם בשר ראשון כשנטמא מאב הטומאה היו משקין ונעשו גם המשקים ראשונים ומטמאין את הבשר ועושיין אותו שני דכלהו תנאי חוץ מר' אליעזר ויוסף בן צרידא אית להו אוכל מטמא משקה ומשקה מטמא אוכל בקדשים משום דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא. ופריך אי הכי עם הבשר והמשקין מבע"ל כיון דמשקין עיק' אבל עם המשקין לבד לא מצי למיתני דמשקין לקבור' הן ולא לשריפה אלא דהכא כשנתערבו עם הבשר [5] ובשיש בהן רביעית דאי לא אין מטמאין אחרים.

15. ח' רבינו דוד

[הבא כמאי עסקינן דאיכא משקין בהדי בשר] ¹¹. הכא משמע דמשקין מטמאין אחרים בפחות מרביעית, דמשקין דבהדי בשר ודאי פחות מרביעית הוא, והכי משמע נמי בפרק אלו דברים בברכות ¹² דאמרי' שמשקין לאחורי הכוס מטמאין את הידים ¹³. וקשה, דגבי יין נסך אמרינן בע"ז ¹⁴ ומטמא טומאת משקין ברביעית, ובנדה נמי גבי דם נדה וחלב האשה ¹⁵ אמרי' הכי שטומאת משקין ברביעית. ותירץ רבנו יעקב ז"ל ¹⁶ דטומאת משקין בפחות מרביעית דרבנן ¹⁷ ואפי' למאן דאמי' ¹⁸ דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, דלא הוי דאורייתא אלא ברביעית. ולפי פירוש זה צריך לומר דאכתי לא ידעינן דאוכל מטמא אוכל ואפי' מדרבנן, ומשום הכי אוקמי' בטומאת משקין (ד)אע"ג דהוה מדרבנן ולא אמרי' דאוכל מטמא אוכל מדרבנן ¹⁹.

16. תוספות מסכת פסחים דף יד עמוד א

... ואף על גב דאין אוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן [?] מכל מקום משכחנא שלישי ע"י עצים ולבונה או על ידי משקין דאכתי לא גזרו דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה.

17. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף יד עמוד א

אי בתרומה טמאה דנשרפת אמרינן כתותי שיעוריה

אבל בתרומה וקדשים עושה כיוצא בו. הקשה בשער המלך (פ"ד מגרושין ה"ב ד"ה והנה וצויין ברע"א כאן) דכיון שתרומה טמאה בשריפה וכל העומד לישרף אמרינן ביה כתותי מכתת שיעורא א"כ אין כאן שיעור בתרומה הטמאה לטמא, ולכו"ע בעינן שיעור במטמא גם לסוברים שאין צריך שיעור באוכל הנטמא מ"מ באוכל המטמא בעי שיעור כביצה. [וע' חולין כ"ד: וב"ק ע"ז ע"א רש"י ותוס'] וא"כ מאי קאמר ר"מ מדבריהם למדנו.

18. דף על הדף פסחים דף יד עמוד א

במשנה: אמר ר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח אר"י אינה היא המדה. בשער המלך (גירושין פ"ב ה"ב) תמה דאמאי פליג רבי יוסי, והרי מאחר דהתרומה טמאה עומדת לשריפה אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה ואין בה שיעור לטמאות, וכתב דלפי שיטת תוס' בשבת כה, דתרומה טמאה בשריפה אינו אלא מדרבנן ניהא, אמנם לאידך שיטה שם צ"ע. וכתב דאולי י"ל דגורנין שיבא לשרוף עמהן חולין טמאין. ותמה הורע אברהם (סוף ס' ס') דמ"מ הרי בתרומת המין קיימינן, ונמצא דעומדין לישרף מחמת חמץ, אלא דכתב ד"ל דגם שריפה זו רק מדרבנן דהא מיירי בשעה ששית. אלא דהעיר דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, א"כ שוב נימא דכיון דמדרבנן עומד התרומה לישרף, שוב לא תטמא טמאה דרבנן. בישועות יעקב או"ח (סי' קנ"ח ס"ו ד') כתב ליישב קושית השעה"מ הנ"ל, ד"ל דאפשר להעמיד המשנה באופן שהתרומה הטמאה היתה שמן. ובמשקין אין צריך שיעור לטמא אחרים ע"כ. (ויש לעיין בדברים לפימ"ש"כ ברש"י להלן ט"ו ע"א) ד"ה מדבריו ר' חנינא וכו' דמשמע מדבריו דהתרומה טמאה היא אוכל ע"ש. ד"ל דרש"י כתב כן רק כדי לומר דמטמאין את הטהורה מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל רק מדרבנן, אבל לר"מ הוא לאו דוקא באוכל דאפילו במשקין לטמא אחרים ס"ל לר"מ להלן שם בדף ט"ו: דהוא רק מדרבנן. וכן אין להקשות מדברי התוס' דף י"ד: ד"ה תבס, דמשמע שהתרומה טמאה היתה מאכל, דהתוס' כתבו רק אופן דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מטמא א' את חברו מדרבנן אבל אה"נ, דאי הוה משקה, ג"כ קשה קושייתם, ודו"ק. (אך בדף ט"ו. בתוד"ה דמדאורייתא, כתבו אי אוכל מטמא אוכל ניהא, משמע דמיירי דוקא שהתרומה טמאה היא אוכל וצ"ע).

19. תוספות פסחים דף יד/א

מאי קא משמע לן דשלישי מותר לעשותו שני היינו הך - למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא לא פריך דלדידה הוסיף דמותר לעשות אף שני דאורייתא:

20. מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף יד עמוד א

אמר רב יהודה הכא בנר של מתכת עסקינן דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל. גזירת הכתוב הוא בטומאת מת לבד דמתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות כמת עצמו דהא איתקש חרב לחלל. וכן אם נגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כמוהו נפקא לן בספרי מדכתיב וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ומדקאמר ביום השביעי ש"מ דאב הטומא' הן ובגדיכם היינו כלי זין שהן של מתכת ונקראו בגדיכם כמו שנקרא הציץ דכתיב אלה הבגדים אשר יעשו.

21. ספר שערי דעת

סעיף ב
חרב הרי הוא כחלל
(א) דין מיוחד נאמר בכלים שנטמאו מן המת, שאף על פי שאדם הנוגע במת נעשה אב הטומאה (והנוגע באדם זה נעשה ראשון לטומאה), כלי הנטמא מן המת¹² נחשב לאבי אבות הטומאה¹⁴ והוא הנקרא "חרב הרי הוא כחלל"¹⁵. ולכן כלי או אדם שנגע בכלי שנגע במת נעשה אב הטומאה וטמא שבעת ימים כנוגע במת, אבל אינו נעשה אבי אבות הטומאה, ולכן כלי שלישי שנגע בכלי זה השני אינו נעשה אלא ראשון לטומאה.
וזה מה ששינונו במשנה¹⁶, שלשה טמאין במת שנים טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב, כלים הנוגעים במת [שנעשו אבי אבות הטומאה מדין חרב הרי הוא כחלל], וכלים¹⁷ בכלים [שנעשים אב הטומאה¹⁸, כל אלון טמאין טומאת שבעה, השלישי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב¹⁹].

13. היינו בין במגע ובין באהל, כן הוכיח רבינו תם בב"ב כ,א הובא ברמב"ן שם, מן המשנה באהלות פ"א מ"ג, אמר ר"ע יש לי חמישי השפור התחוב באהל, והרי השפור לא נטמא אלא מחמת אהל, וכן בתוס' בכורות כז,ב ד"ה וכו'. וכ"כ הרמב"ן והרשב"א בשבת יז,א. וכ"כ הרמב"ם פ"ה מטומאת מת ה"ג. [ואולם עיין בהשלמה ברכות יט,ב ושבת טז,ב ובמאירי שם שהביאו חולקים.]

דעת רש"י ורבינו תם וסייעתו²⁰ שרק בכלי מתכת נאמר דין חרב הרי הוא כחלל, אבל שאר הכלים שנטמאו²¹ ממת נעשים רק אב הטומאה מלבד כלי חרס שנעשה רק ראשון לטומאה²², ודעת הרמב"ם²³ שהדין נאמר בכל הכלים²⁴, מלבד כלי חרס שאינו יכול להיות רק ראשון לטומאה²⁵.

והטעם שדין זה נקרא בשם "חרב הרי הוא כחלל"²⁶ משום שנלמד מן הפסוק "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב", ללמד לנו שכלי שנגע במת כגון חרב הרי הוא עצמו כמו חלל, דהיינו שהוא טמא כמו המת²⁷.

ב. עוד דין נאמר בהלכה של חרב הרי הוא כחלל, שכלי הנוגע²⁸ באדם טמא מת שנעשה אב הטומאה בשני האופנים המוזכרים לעיל (היינו או אדם שנגע במת או אדם שנגע בכלי שנגע במת), הרי הכלי נעשה אב הטומאה כמו האדם וטמא שבעת ימים²⁹. דין זה נאמר רק בכלי שנגע באדם טמא מת אבל לא כשנגע בכלי טמא מת³⁰.

20. הר"ש אהלות פ"א מ"ב הביא שיטתם, וכן הוא בספר הישר רעה-רעו, וכן הביאו תוס' בנויר נד,ב ד"ה ת"ש, וכ"כ רש"י בפסחים יד,ב, עט,א, חולין ג,א, עא,ב, וכ"כ בשבת יז,א ד"ה ששמע השומע, קא,ב ד"ה בדבר, וכן דעת רבינו חננאל פסחים יד,ב, וכן משמע מפירושו לשבת קא,ב (נמצא בקב,ב), וכ"כ דעת הערוך ערך "חלל", וכ"כ דעת רבינו חיים כהן בתוס' בנויר נד,ב ד"ה ת"ש, וכ"כ ה"ר עזריאל שם, רבינו ישעיה בשטמ"ק ב"ק כה,ב בשם רבו, מהר"ם באהלות פ"ז מ"ב ופי"א מ"ח, בעל המאור חולין ב,ב, עא,ב, היראים שכב, הרמ"ה בב"ב בפרק לא יחפור כ,א, וכ"כ דעת הרוקח סימן שטו, ודעת הרשב"א בב"ב כ,א, וכן היא שיטת הראב"ד פ"ה מטומאת מת ה"ג. (כל זה ליקטתי מתוך ספר דרכי שמואל פ"א סק"ג.)

וזה מה ששנינו במשנה³¹, ארבעה טמאין במת, כלים נוגעים במת [שנהיו הכלים אבי אבות], ואדם בכלים [שנהיה האדם אב הטומאה], וכלים באדם [שנהיו הכלים אב הטומאה מדין חרב ה"ה כחלל, כל אלון טמאין טומאת שבעה, הרביעי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב.

לדעת רש"י ורבינו תם גם דין זה הוא רק בכלי מתכת³², ולדעת הרמב"ם הוא בכל הכלים³³ חוץ מכלי חרס³⁴.

נמצא שדין חרב הרי הוא כחלל, נאמר להחשיב כלי כאבי אבות הטומאה כשנגע במת, ולהחשיבו כאב הטומאה כשנגע באדם³⁵ שנגע במת. ועיין מה שכתבנו לקמן פרק ד' (סעף ד') בדין חרב הרי הוא כחלל³⁶ לענין טומאה בחיבורים³⁷.

ג. ולענין אדם הנוגע בכלי שנגע במת שדין הכלי כ"חלל", וכן כלי שנגע באדם טמא מת³⁸ שהכלי כ"חלל" שהם טמאים שבעת ימים, אם טעונים הזאה שלישי ושביעי, נחלקו בזה הראשונים. יש אומרים³⁹ שדינם כנטמא מחמת המת גם לענין להצריכם הזאה שלישי

ושביעי, ויש אומרים⁴⁰ שאינם טעונים הזאה שלישי ושביעי⁴¹ אף שטמאים שבעת ימים, שהזאה נאמרה רק בנוגע במת.

39. כן הוא שיטת הר"ש בריש אהלות שהביא כן מדברי הירושלמי שאדם הנוגע בכלי שנגע במת טעון הזאה ג' זו'. וכן הוא דעת תוס' בנויר נד, ב, ד"ה ת"ש, ולא עוד אלא גם הנוזר מגלח עליו, וכן דעת תוס' בחולין עב, א ד"ה כי קאמר, וכן דעת הרמב"ם בפ"ה מטומאת מת הי"ב, ובהלכות נזירות פ"ז ה"ח, וכן הוא דעת הראב"ד שם, וכן דעת היראים סימן שכ"ב, וכן דעת האר"ז הלכות חלה רנ"א, וכ"ד הרשב"א חולין עא, ב, וכן דעת התוס' רי"ד בנויר נד, ב. (כ"ז ליקטתי מספר דרכי שמואל פ"א ס"ק ל"ב.) נו"ש להעיר ע"ז ממה דכתיב בפרשת בהעלותך (ח, ו), 'הזה עליהם מי חטאת וכבסו בגדיהם והטהרו' ופירש"י דמי חטאת הוא משום טמאי מתים שבהם, א"כ מדוע רק כבסו בגדיהם הרי כלי הנוגע בטמא מת טמא שבעה וטעון הזאה משום שנעשה כחלל, ובשלמא לשיטת הר"ש שאינו נטמא שבעת ימים כי אם בכלי מתכת נחא, אך לדעת הרמב"ם שהוא דין בכל הכלים צ"ע.

22. שערים מצויינים בהלכה

דף יד: בחלל חרב, חרב הרי הוא כחלל. פרש"י הקיש חרב לחלל, מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה, כמת עצמו, ואם נגע בטמא מת, הרי הוא אב הטומאה כמוהו, גזה"כ הוא במתכות אצל טומאת מת, ולא בשאר טומאות. וכ"כ רש"י במס' חולין (ג.). וכ"כ התוס' במס' נזיר (נג: ד"ה בחלל חרב). אבל התוס' שם (נד: ד"ה תא שמע) הביאו פלוגתא, דר"ת סובר דוקא כלי מתכות, והר"י סובר דה"ה שאר כלים. והרמב"ם (טו"מ פ"ה ה"ג) כתב, דה"ה שאר כלי שטף ובגדים. והראב"ד סובר, דשאר כלים דוקא בחיבורין. ועי' במשנה למלך (שם ד"ה ודע) דבמתכות כו"ע מודים דהוא כמת עצמו, ובכלי חרס, אפי'

אם נגע במת עצמו, אינו אלא ראשון לטומאה, והפלוגתא הוא בשאר כלים, ומסדר שם הענין באריכות רב.

23. רש"ש על חגיגה דף כג/ב

גמ' שם אלא עשאוה כט"מ בשביעי שלו. ור"ל קודם טבילה וכדמשמע מתוס'. ולכאורה לשיטת הר"י מסימפונטי שבתוס' נזיר (נד ב) דחרב ה"ה כחלל בכל הכלים לכד כ"ח. ואדם הנוגע במ טעון הזאה ג' זו' ע"ש. וקשה אדם החותכה ליבעי הזאה ובקל י"ל דלא עשאוה רק ככלים בכלים או באדם טמאי מת. אבל אני באתי לדון בדבר חדש. והוא דאם נגע אדם או כלים בכלים שנשטמאו במת ביום הז' שלהם אחר הזאה קודם טבילה יעלו לרגלם ואינם טעונין רק טבילה והע"ש כמוהם. וכמו כן בכל יום מיום הראשון ואילך יושלם טומאתם יחד עם הכלים שקבלו טומאתם מהם. שלא יהיו הם חמורים ממתמאם. וראיה מר"פ בנות כותים "ותהי נדתה עליו יכול יעלה לרגלה כו" ע"ש ובפסחים (יח) ולא ק"ו הוא ומה כלי שמתמא משקה אמ"כ משקה הבאה מחמת כלי א"ד כו' ועמש"כ שם. ובזה א"ש בפשיטות הש"ס דהכא:

24. תוספות מסכת פסחים דף יד עמוד ב

ואילו הכא פסול וטמא - אף על גב דשלישי של תרומה מטמא הקודש כמו שלישי דקודש דתנן במסכת טהרות (פ"ב משנה ז) שלישי שבכולן מטמא משקה קודש ופוסל אוכלי קודש ואתרומה קאי [1] מ"מ אור"י דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי דאפילו בקודש גופיה לא מטמא דבמעילה בפ' חטאת העוף (דף ח.). תנן חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום ודייק בגמרא לאיפסולי אין לטמוי לא והכי סבר רבי עקיבא לקמן (דף יט.) בהסולת והקטורת והלבונה וכו' מיהו תימה דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מק"ו מחוסר כפורים כדמסיק רבי יוסי שלישי דעלמא ונימא מה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקודש שלישי דטבול יום שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקודש ואם יש שום מיעוט בשלישי דטבול יום א"כ כי עביד לקמן ק"ו נימא שלישי דטבול יום יוכיח ובירושלמי במסכת חגיגה פריך לה.

25. שפת אמת מסכת פסחים דף יד עמוד ב

בתוס' ד"ה ואילו הכא אף על גב דשלישי של תרומה מטמא הקודש כו' מ"מ אור"י כו' [2] ובחולין (פ"ח) תירצו התוס' דה"ק הכא שזה טמא למינו לקדש וזה פוסל בתרומה שהיא מינו ולפ"ז נראה כוונת הגמ' הכא דמוסיף תומאה במינו משא"כ בתרומה שאינו מוסיף תומאה כיון דאין רגילות ליגע קודש בתרומה

אבל קדש בקדש דרגיל מיקרי תוספות תומאה ע"ש עוד כ' התם דהא דלאבא שאול ט"י מטמא בקודש הוא מעלה בעלמא ע"ש שהאריכו גם בתירוצם דהכא דרע"ק קסבר כרבנן דאבא שאול וכו' נעלם מהפנ"י בכאן דעיקר כוונת התוס' הוא להוכיח דרע"ק לקמן ס"ל דטבול יום בקדשים נמי אינו מטמא אלא פוסל גם מ"ש הפנ"י דרש"י דרביעי בקודש אינו אלא דרבנן א"ש אינו מבין דבריו דא"כ גם בהך דר"ח סגן הכהנים איכא זה התוספות כיון דרש"י גם קודש בקודש אינו עושה מה"ת רביעי רק מעלה בעלמא ומכלל דברי התוס' שם וגם מדברי הפנ"י ומדברי התו"ט בנדה (פ"י מ"ו) נראה דלא גרסו בגמ' דנדה כמו שהיא בנוסחאות שלפנינו בנדה מני מתני' אבא שאול היא ע"ש:

26. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף יד עמוד ב

משמרת בתרומה להזהיר מלשמרת יותר מלהפסידה

אי לפסולי גופיה הא פסיל וקאי. קשה טובא לפמש"נ בתחילת הסוגיא דבעי לעדות למימר דשרי להוסיף תומאה גם בדבר טמא, דס"ד שאסור להוסיף תומאה חמורה יותר אף על פי שכבר טמא בטומאה פחות חמורה, וכל זה בכלל קרא דמשמרת שאסור לטמא תרומה גם בלא מה שמפסידה וכדמוכח מתוס' (י"ג ע"א ד"ה שורפים) דנסתפקו אם להפסיד תרומה אסור מה"ת אבל לטמא ודאי אסור מקרא דמשמרת. א"כ מה כוונת הש"ס דפסיל וקאי הרי אינו אלא שלישי לטומאה ועכשיו עושהו ראשון לטומאה. וביותר צ"ב מש"כ רש"י ד"ה ש"מ דמה בכך שעשאו ראשון להאי שמן מאי מהני ליה אחרי שלא יטמא אחרים, וקשה דסו"ס הוסיף בו טומאה חמורה שלא היתה בו. וצ"ל דלא נאמר האיסור לטמא הנלמד מקרא דמשמרת אלא כשנותן בו טומאה שיכול לטמא אחרים אבל טומאה שא"י לטמא אחרים הוי הוכחה דמיקלש קליש כח טומאתו ובודאי לא נאסר בקרא דמשמרת, ואף גם לא נחשב שבזה נוסף טומאה ופגם, כיון שאין בו כח להיות מטמא אחרים.

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף יד עמוד ב

דרגת תומאה עדיף מחומרת הטומאה

[דלמא לטמא אחרים מדרבנן וכו'. מבואר דס"ד למימר דר"ע הוסיף בעדותו דשרי להוסיף על טומאת טבו"י דאורייתא טומאה דרבנן. וצ"ב דלעיל איכא מ"ד אליבא דרבא שפירש עדותו דר"ח סגן הכהנים דבקדש אוכל מטמא אוכל והיתה בו כבר טומאה מה"ת ועכשיו מוסיף עליו טומאה דאו', וקשה דא"כ מה הוסיף ר"ע בעדותו. והרי בר"ח סה"כ שמענו יתירא מכך דשרי להוסיף אף טומאה דאורייתא, ור"ע קמ"ל דשרי להוסיף טומאה דרבנן א"כ אינו תוספת חידוש. וצ"ל דמ"מ כיון דשרי לעשותו ראשון לטומאה הוי חידוש דשרי לעשות משלישי ראשון וזה לא שמענו מר"ח סגן הכהנים אף על גב דאינו אלא טומאה מדרבנן].

1. דף על הדף פסחים דף יד עמוד ב

אמר רבא ש"מ קסבר ר"ע טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא, דאי ס"ד דרבנן, מכדי האי נר מאי קא מהניא להאי שמן אי לאיפסולי הא פסיל וקאי וכו', אי מדרבנן מאי איריא באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי דתנן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה. הטורי אבן (מגילה יט ב) תמה מכאן על סברת התוס' (שם) דקטן שהגיע לחינוך אינו מוציא גדול במגילה משום דאין תרי דרבנן מוציא חד דרבנן, דלפי סברת התוס' הא לעולם אפש"ל דסובר ר"ע טומאת משקין מדרבנן, ואהניא ליה טומאה החדשה לטמא אחרים, ודקא קשיא לך מאי איריא אב הטומאה אפילו ראשון ושני נמי, דילמא לרבנותא נקט אב הטומאה שהוא רק חדא דרבנן, אבל בראשון ושני אף על גב דמטמא משקין להיות תחילה מ"מ אין זה אלא תרי דרבנן [א' עיקר טומאת משקין ב' כל משקין שנטמא חוזר להיות תחילה], אלא ודאי כל בדרבנן אין לחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן.

2. בית הלוי על שמות פרק יט פסוק ה

ושמרתם את בריתי. הנה בכמה מקומות מצינו דנאמר אצל התורה לשון שמירה, כאן נאמר ושמרתם את בריתי וכן כתוב (שמות לד ע"ש) שמר לך את הדברים האלה, בא הכתוב לומר דדברי תורה צריכין שימור, וכמו דמצינו דחולין אינן נפסלין רק אם ידוע שנטמאו וכל זמן דלא ידוע בהם שנטמאו הרי הם בחזקת טהרה

דאין צריכין שימור בטהרה. משא"כ תרומה וקודש נפסלין בהסח הדעת ואע"פ שאין יודע להם שום טומאה מ"מ כיון דלא שמרם והסיח דעתו משמירתם נפסלין בהסה"ד, ונפקא לך מקרא דכתיב (במדבר יח) משמרת תרומותי דלענין קדושת תרומה צריך שיהיה משומר דוקא ולא מהני מה דאינו יודע בהם קלקול רק צריך שיהיה יודע שהם טהורים. וכן בתורה מוכרח האדם לשומרם בטהרה ומיז שיסיח דעתו מעבודתו ומשמירתו נפסל ואע"ג שאינו יודע בעצמו שום קלקול כל שלא נזהר להשמר בטהרה וקדושה נפסל. ובזה יבואר הפסוק (דברים לג) שמח זבולון בצאתך וישכר באהליך, והוא דלכאורה היאך אפשר להאדם לבל יסיח דעתו מתורתו והרי מוכרח ליצא לשוק ולעסוק בפרנסה וכמו שאמרו במס' ברכות (דף ל"ה) הנהג בהם מנהג דרך ארץ, רק דאיתא בפסחים (דף ק"א) בני חבורה שהיו מסובין לשתות ויצאו לקראת חתן כשהם חוזרים טעונים ברכה, הדיציאה חשיבא הסה"ד, בד"א שלא הניחו שם מקצת חברים אבל הניחו מקצת חברים כשהם חוזרים אין טעונים ברכה, דכיון דמקצתן נשאר במקומן גם לגבי היוצא לא מקרי הסה"ד דלקיבעא קמא הדר, וכן הוא בעסק התורה אם עוסקים בכנופיא ובקיבוץ אז גם כשמקצתן יוצאין לפרנסתן הרי הניח מקצת חברים בבהמ"ד, ובפרט אם העוסק הוא מהמחזיקין ידי העוסקים בתורה כמו זבולון וישכר גם לגבי היוצאין לא מקרי יציאתן הסה"ד, וזהו שאה"כ שמח זבולון בצאתך אחרי שישכר באוהליך כיון דהוא נשאר בעבודתו בבהמ"ד:

וזאת תורת האדם המעולה הקובע עתים לתורה לבל יסיח דעתו מתורתו וגם בעת עסקו בצורך פרנסתו יהיה דעתו למען יוכל לעסוק בתורה תיכף אחר העסק ולחזור ללימודו, וגם בעת עסקו בהפרנסה יתבונן תדיר בכל מה שהוא עושה אם הוא ע"פ תורה אם אין בו איסור גזל או אונאה וכדומה נמצא דגם אז דעתו על תורתו, ובזה יבואר הכתוב (ירמ' ט') מי האיש החכם ויבין את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה כו' ויאמר ה' על עזבם תורתי אשר נתתי לפניהם ולא הלכו בה, ואיתא במס' ב"מ (דף מ"ה) דבר זה שאלו לחכמים ולא פירשוהו ולנביאים ולא פירשוהו עד אשר פירשו הקב"ה בעצמו. ולכאורה קשה אם היו חוטאים בפועל בחטאים גלויים למה לא ידעו מזה החכמים והנביאים. רק הכוונה שהם היו עוסקים בתורה וגם בדרך ארץ אשר זה הוא דרך המעולה לרוב עובדי ה' וכמו שאמר בברכות (שם) הרבה עשו כר"י ועלתה בידם וע"כ אח"כ כשראו החכמים מה שהגיע להם אח"כ מהעונש לא ידעו טעם למה הגיעם כה, עד שפירשו הקב"ה ואמר על עזבם תורתי ולא הלכו בה. פי' דבעת שהלכו לעסקם הסיחו דעתם מהתורה ולא היה דעתם עליה וזהו פירושו של עזבם תורתי, וזהו דבר התלוי בעומקא דליבא שאינו ידוע רק להיודע תעלומות ברוך הוא. והנה בגמרא מסיים על עזבם תורתי שלא ברכו בתורה. ולכאורה יש לכיין להנאמר למעלה, דהרא"ש כתב בברכות (פ"א סימן יג) דמש"ה סגי בברכת התורה פעם אחת ביום ולא אמרינן דכשמפסיק לילך לעסקו וחוזר אח"כ ללמוד יברך שנית כמו בסוכה ותיריך משום דאינו מסיח דעתו ממנה ודעתו לחזור ללמוד, אבל שכיון שהם הסיחו דעתם ממנה בשעת עסקם הרי מה שלמדו אח"כ היה בלא ברכה. וזהו דרך חידוד קצת: